



Verkonkutojat

J.R. Mc Neill ja William H. Mc Neill: Verkottunut ihmiskunta. Yleiskatsaus maailmanhistoriaan. Vastapaino 2006. 512 s.

■ Historioitsija William H. Mc Neill (s.1917) on Chicagon yliopiston maineikas emeritusprofessori. Teoksissaan *The Rise of the West* (1963), *Plaques and Peoples* (1976, julkaistu suomeksi nimellä *Kansat ja kulkutaudit*) ja *The Pursuit of Power* (1982) hän on rakentanut maailmanhistorian ristiriitaisesta moninaisuudesta oivaltavia synteesejä. McNeill on teoksissaan kirjoittanut satojen tai tuhansien vuosien kehityskuluista ja laajoista ilmiöistä, kuten aseteknologian ja vallan suhteesta ja tartuntatautien maailmanhistoriallisesta merkityksestä.

Vuonna 2003 McNeill julkaisi yhdessä historioitsijapolkansa Robertin kanssa historian suuren synteesin *The Human Web. A Bird's-Eye View of World History*. Talvella 2006 kirja ilmestyi Suomessa Vasta-

painon kustantamana (kuten myös vuonna 2004 julkaistu *Kansat ja kulkutaudit*) ja sai nimekseen *Verkottunut ihmiskunta. Yleiskatsaus maailmanhistoriaan*. Vastaanotto on ollut innostunutta. Risto Heiskala kirjoitti Helsingin Sanomissa 2.2.2006: ”Yksi englanninkielisen laitoksen arvostelija totesi, että jos on selvittävä lukemalla vain yksi kirja globalisaatiosta, se on tämä. Olen samaa mieltä. Lisäisinpä vielä, että jos on selvittävä lukemalla vain yksi kirja historiasta, silloinkin se on tämä teos.”

Verkottunut ihmiskunta kertoo ihmissuvun historian aamuhämäristä 2000-luvun taitteeseen. Se on kuitenkin kaukana näkökulmattomista yleisesityksistä, joita komeilee olohuoneiden kirjahyllyissä. Teoksen lähimmät vertailukohdet ovat historiallisen sosiologian piirissä syntyneet maailmanselitykset, jotka analysoivat sivilisaatioiden historiaa ja modernin maailman syntyä yhteiskuntateoreettisista lähtökohdista. McNeillit huomaa kuitenkin historioitsijoiksi. Heillä on vankka käsitys historian olemuksesta ja muutosvoimista, eivätkä he ole alistaneet historian suurta tarinaa teorianmuodostuksen polttoaineeksi.

Verkottunut ihmiskunta kuvaa ihmiskunnan menneisyyden ”verkkojen” historiana. Kirjoittajat kuljettavat lukijan muinaisten aikojen eristäytyneistä yhteiskunnista tihentyvien informaatio- ja kauppayhteyksien kutomien, laajempien mutta omaleimaisten verkkojen aikaan. Uuden ajan alun jälkeen nämä verkot muokkautuivat yhdeksi suureksi maailmanlaajuiseksi verkoksi, joka on jatkuvasti tihentynyt ja yhdenmukaistunut. Kirja ei nosta keskiöön valtakuntia, sivilisaatioita ja konflikteja, vaan näyttää, miten tärkeitä informaatio- ja kaupankäyntiverkostot ovat ihmiskunnan historiassa olleet. Teoksella on luonnollisesti sukulaisia vuosikymmeninä historiassa ja sosiologiassa kukoistaneeseen verkostotutkimukseen ja sen otteessa voi nähdä yhtymäkohtia esimerkiksi Immanuel Wallersteinin maailmanjärjestelmäteoreettisiin esityksiin.

McNeillit eivät teoksessaan käytä verkostotutkimuksessa vakiintunutta termiä *network*, vaan ovat ottaneet kirjansa kantavaksi termiksi sanan *web*. Kirjasta ei löydy selitystä tälle ratkaisulle, enkä ainakaan itse oikein ymmärrä, mikä on McNeillien ”webin” ja verkostotutkimuksen ”networkin” olen-

nainen ero. *Web* on kirjassa suomennettu sananmukaisesti ”verkoksi” (tosin takakannen tekstissä käytetään jostain syystä termiä ”verkosto”). Ehkä McNeillit haluavat korostaa ”verkkojen” konkreettista luonnetta epämääräisempään ”verkostoon” verrattuna – joko joku kaupunki tai sivilisaatio kuului esimerkiksi ”Amerikan verkkoon” tai sitten ei. Oletettavasti web-sanalla on haettu myös dynaamista yhtymäkoh-
taa nykyajan tietoverkkoyhteiskuntaan.

Yhden termin ujuttaminen kokonaistulkinnan apuvälineeksi on aina vaarallista. Ensimmäinen ongelma on tautofonia: *Verkottunut ihmiskunta* on niin täynnä ”verkko”-sanan eri olomuotoja, että se suorastaan häiritsee lukemista, etenkin kun tuo termi näyttää suomenkielisessä historiallisessa tekstissä niin oudolta. Toinen ongelma on vanhentuminen: aikoinaan muodikkaat termit vanhentavat teosta enemmän kuin sisältö ansaitsisi. *Verkottunut ihmiskunta* on kirjoitettu www-intoilun kuumina vuosina, mutta jo nyt ”verkko”-sanan internetmielleyhtymät tuntuvat vähän menneen talven lumilta.

McNeillit haluavat kirjas-
saan näyttää, että ihmiskunnan historia ulottuu maapallon joka kolkkaan eikä muodostu eurooppalaisten hallitsijoiden sotakabineteissa. Kirjoittajat punovat totaalisen maailmanhistoriansa verkkoja kiinnostavalla tavalla eri kulttuureissa ja ”unohdetuissa” sivilisaatioissa. Kirjoittaessaan keskiajan ja uuden ajan alun vuosisadoista McNeillit jättävät Euroopan historian suorastaan hämmen-

tävän vähälle huomiolle, varsinkin kun ottaa huomioon sen, että nämä aikakaudet olivat Euroopan dominoiman maailmanlaajuisen verkon synnyn kannalta ratkaisevan tärkeitä. Tämän täytyy olla tekijöiltä tietoinen valinta, onhan William H. McNeill yksi kuuluisimmista ”Euroopan nousun” tutkijoista.

Vahvimmillaan McNeillit ovat kuvatessaan muinaisia sivilisaatioita ja ”verkkojen” vähittäistä laajentumista tuhansia vuosia sitten. He pystyvät kuvaamaan talouden, uskonnon, vallan ja kommunikaatioyhteisyyksien dynamiikkaa uudelta tuoksuvalla tavalla. Kirjan jälkipuoli sen sijaan ei ole aivan yhtä onnistunut: kun ”maailmanlaajuinen verkko” on jo muodostunut, kirjoittajat joutuvat sen ulottuvuuksia kuvaillessaan toistamaan tuttua historiaa. 1900-luvun osalta kirja ei tarjoa mitään erityisen uutta. Siksi onkin yllättävää, että viime vuosisadalle on omistettu kirjan sivumääristä niin huomattava osuus.

Verkottunut ihmiskunta on erinomainen kuvaus maailmasta ihmisten ja yhteisöjen välisen verkkojen tai verkostojen kenttänä. Se kertoo hienosti muinaisen maailman ja vanhojen imperiumien historian, mutta Euroopan historian tai maailman 1900-luvun historian kuvauksena se ei ole mitenkään häikäisevä. Jos historias-
ta todella olisi luettava vain McNeillien teos, jäisi käsitys ihmiskunnan vaiheista aika yksipuoliseksi. Verkkoterminologiastaan huolimatta *Verkottunut ihmiskunta* on ensi sijassa talous- ja väestöhistorian perusteos. Se ei kerro juuri mi-

tään *ihmisen* historiasta, sillä McNeillien tulkinnassa uskonnot, aatteet ja maailmankuvat jyräytyvät viljelykasvien, ilmast-
to-olosuhteiden ja mikrobien muokkaaman totaalihistorian alle.

McNeillien historianäkemyks on materialistinen, jopa biologinen. Filosofisessa yhteenvedossaan William H. McNeill rinnastaa yhteiskuntien kulttuurievoluution bakteerien geenivaihtoon ja sen tuloksiin elämän evoluution varhaisaikoina. *Verkottunut ihmiskunta* on kirjoitettu tämän maailman-
näkemyksen pohjalta, mikä oletettavasti ilahduttaa erityisesti niitä, jotka muutenkin painottavat ihmisen käytöksen ja kulttuurin evoluutiobiologisia lähtökohtia. Humanistisempiakin näkökulmia on kuitenkin olemassa, eikä *Verkottunut ihmiskunta* varmasti ole viimeinen totuus ihmissuvun historiasta.

Mirkka Lappalainen